Dezbaterile publice din Romania sunt profund ideologizate: din patru in patru ani un partid „de dreapta unificator” se lupta cu o uniune „socialista”, „denuntatorii comunismului” cu „slugile Moscovei”, intelectualii cu „colaborationistii”. In pofida retoricii puternic doctrinare insa, niciunul dintre partide nu are un nucleu de principii clar enuntat. Pentru actorii politici, dar si pentru opinia publica, dreapta economica se identifica in mare cu impozite mai scazute, iar stanga cu cheltuieli sociale mai mari. Nici una, nici cealalta dintre tabere nu vorbeste, in campania electorala, despre corolarul solutiei sale: dreapta despre cheltuieli micsorate sau stanga despre impozite majorate.

Singura exceptie a fost PDL, partid care, pe timp de criza, fiind confruntat cu o scadere economica de 7,1%, a trebuit vrand-nevrand sa reduca nivelul cheltuielilor sociale pentru a incerca sa stabilizeze deficitul bugetar.

Insa chiar si in acest caz a fost mai degraba o strategie electorala menita a fideliza electoratul de dreapta, pentru ca, in cazul recalcularii pensiilor speciale, de exemplu, bugetul acestora s-a marit.

In realitate, dezbaterea politica economica de dreapta vs politica economica de stanga este una mult mai complexa. Ea s-ar putea sintetiza prin aplicarea a doi termeni mai cunoscuti in domeniul filosofiei politice: conservatorism si progresism ale politicilor monetare si fiscale.

O guvernare buna de dreapta ar fi una conservatoare monetar si fiscal, iar una buna de stanga - una progresista (expansionista) monetar si fiscal. Istoric vorbind insa, in ultimii ani, ca urmare a tendintei populiste a dreptei de a reduce impozitele, fara a-si aminti sa reduca si cheltuielile publice intr-un ritm macar similar, cel putin din punct de vedere fiscal dreapta a fost la fel de expansionista ca si stanga. Nu numai in Romania, ci mai peste tot in lume, cu exceptia Germaniei, probabil.

De altfel, paradoxal, in Romania, cea mai conservatoare politica monetara si fiscala din

perioada postrevolutionara a fost cea a guvernului Nastase, al carui ministru de Finante, Mihai Tanasescu, a reusit sa incheie un an electoral, 2004, cu un deficit de 1,1%, fata de 3,5% cat a fost inregistrat in 2000.

Darnicia sociala a dreptei

Ulterior perioadei conservatoare monetar si fiscal de la inceputul anilor 2000, odata cu castigarea alegerilor de catre Alianta Dreptate si Adevar, in Romania a debutat o perioada expansionista imposibil de egalat in viitorul apropiat.

A fost introdusa cota unica de impozitare de 16%, ce poate fi interpretata drept o veritabila relaxare fiscala, dublata insa de majorari de impozite, precum cel pe dividende sau cel pe castigurile de pe piata de capital la acelasi nivel de 16%. In stilul populist al dreptei moderne insa, Alianta D.A. a uitat de micsorarea cheltuielilor publice (macar de micsorarea relativa la PIB a acestora).

Asa se face ca guvernul Tariceanu si-a incheiat ciclul electoral cu un deficit de 5,7%, cu atat mai surprinzator cu cat Romania inregistra cresteri economice-record, de peste 7%, ce il faceau pe premierul de la acea vreme sa se viseze seful Executivului celei de-a saptea puteri economice europene. Iar economia mondiala intrase deja in criza. Finalul anului 2008 a dat o lovitura decisiva economiei Romaniei.

In numai doua luni, bugetul general consolidat a trecut de pe excedent la un deficit de 5,7%. In plus, incepand cu 2006, rata anuala de crestere a salariilor bugetarilor a explodat, acestea fiind cu aproximativ 30% mai mari decat cele din sectorul privat in perioada 2006-2009. Pensiile au fost si ele majorate mult peste limita de suportabilitate a economiei: de la un nivel de 34,4% din salariul mediu net in 2006 la 43,6% in 2008, pentru ca in 2009 Executivul Boc sa le accepte la nivelul de 49,7% din salariul mediu net.

Cu toate acestea, in 2007, cand „Saptamana Financiara“ semnala nesustenabilitatea majorarii pensiilor, nimeni altul decat guvernatorul BNR Mugur Isarescu afirma: „La mijlocul anului, bugetul asigurarilor de stat a avut un excedent de jumatate de miliard de euro. Cu tot cu majorarea pensiilor din septembrie (2007 - n.r.) si cea de la inceputul anului viitor, bugetul de

asigurari sociale va fi echilibrat cel putin pana dupa mijlocul anului viitor. Nu vad cum ar putea fi stavilita cresterea de salarii, mai ales intr-un an electoral“. Pentru acesta, majorarea pensiilor era o problema secundara. „Pensiile cresc pentru ca se majoreaza salariile. Acestea cresc, odata cu ele, creditul si pensiile. Avem de-a face cu o reactie in lant pe partea cererii“, afirma Isarescu. „Pensiile sunt o problema minora comparativ cu salariile“, spunea Isarescu. Deocamdata!, adauga SFin. Si asa a fost. Altfel cum poate fi interpretata declaratia din 2010 a guvernatorului: „Nu poti sa vorbesti despre situatia pensionarilor cand salariul mediu pe o familie de om care munceste e mai mic decat pensia medie“?!

Guvernatorul Mugur Isarescu a contribuit la randul sau din plin la expansiunea politicilor monetare din perioada 2004-2008. In conditiile unei politici fiscale extrem de relaxate, politica monetara ar fi trebuit sa fie mult mai dura. In schimb, in acea perioada de boom, a tolerat un avant spectaculos al creditarii, care a dus la o apreciere artificiala a activelor, in special a celor imobiliare, urmata de o prabusire ulterioara a acestora.

Betia expansionismului

Betia expansionismului ii cuprinsese pe toti oficialii romani. Cum altfel se poate explica refuzul acestora de a concepe posibilitatea intrarii Romaniei in recesiune sau decizia guvernatorului de a respinge „atacul speculativ“ din octombrie 2008, care a aruncat economia in plina criza si a contribuit decisiv la scaderea PIB-ului cu peste 7% in 2009?

Dupa ce in perioada de boom BNR fusese extrem de relaxata, in perioada de criza a devenit prudenta, cand poate ca ar fi trebuit sa se comporte exact invers. Pentru ca, in general, guvernele combat o criza fie cu stimuli fiscali, fie cu stimuli monetari, fie cu o combinatie a acestora. In Romania, o criza s-a combatut cu intarirea fiscalitatii si cu pastrarea unei politici monetare prudente, eventual o relaxare a politicilor monetare in vederea finantarii deficitului bugetar si refinantarii datoriei publice.

De altfel, singura masura buna a guvernantilor de dreapta - restructurarea cheltuielilor publice (in special a celor cu salariile si cu asistenta sociala) - a fost aplicata mult prea tarziu (jumatatea anului 2010) si, drept urmare, mult prea dur. O scadere a salariilor si a pensiilor cu 5% in 2009, dublata de o disponibilizare pe masura a personalului din sectorul public, ar fi compensat atat scaderea salariilor cu 25% in 2010, cat si majorarea TVA.

Componenta cea mai paguboasa a deciziilor guvernului este ca, desi ele nu erau aplicate, erau anuntate retoric in fata camerelor de luat vederi. In conditiile in care nu disponibilizezi, dar anunti disponibilizari masive, creezi anticipatii negative nu numai la nivelul celor 200.000 de bugetari disponibilizati, ci la nivelul intregului corp de 1,4 milioane. Acestia au actionat rational si si-au redus consumul, venitul lor fiind amenintat de riscul disponibilizarii, dar si de cel al reducerii salariilor.

Etatismul democrat-liberal

Confuzia ideologica a actualilor guvernanti de dreapta reiese si din solutiile anticriza adoptate. Daca la nivel macro, chiar aplicata cu un an intarziere, solutia a fost corecta, desi prea dura, la nivel micro variantele adoptate sunt in total dezacord cu principiile enuntate. Astfel, ne anunta presedintele Traian Basescu, „trebuie sa avem in vedere ca cel mai puternic investitor trebuie sa fie guvernul in urmatoarea perioada, altfel nu putem face ca lucrurile sa inainteze“.

Cu alte cuvinte, pentru a reporni economia este nevoie de investitii (adevar partial, lipseste un cuvant, „profitabile“) si, cum canalul creditarii private externe e blocat, iar economisirea interna insuficienta (la care trebuie adaugata presiunea pusa pe creditarea privata de creditarea excesiva a statului), singura solutie este sa investeasca guvernul, care strange bani mai usor, fie prin coercitie din taxe si impozite, fie prin emisiuni de obligatiuni suverane.

Numai ca, potrivit definitiei de manual a investitiei publice, aceasta este o investitie ce nu poate fi facuta de sectorul privat, fie pentru ca ea este neprofitabila financiar (insa slujeste „interesul national“ sau un „principiu moral mai inalt“), fie pentru ca perioada de amortizare a investitiei (si, implicit, perioada dupa care se vad roadele ei) este prea mare. Drept urmare niciun privat nu ar efectua-o pe motiv ca poate identifica alte investitii ce se pot amortiza mai usor.

Este evident ca prin definitie investitiile publice sunt ultimul lucru la care ar trebui sa se gandeasca un guvern pe timp de criza. In astfel de perioade, ar fi indicate investitii cat mai profitabile si pe termen cat mai scurt.

Productivitatea muncii ar trebui sa fie esentiala pentru iesirea din recesiune. In schimb, ce ne propun guvernantii? Investitii costisitoare, neprofitabile sau profitabile doar pe termen lung, cu corolarul evident al unei productivitati a muncii reduse! Solutia adecvata ar fi o reducere a fiscalitatii (in special a celei pe forta de munca si capital), dublata de o reducere si mai mare a cheltuielilor publice, in special a celor curente, a celor cu bunurile si serviciile si a celor cu investitiile publice. Si a celor militare, de care este atat de atasat presedintele Traian Basescu.

Programe de distribuire a avutiei

Caracterul total inadecvat al solutiilor adoptate de actualul partid de guvernamant de dreapta rezulta si din refuzul cu orice pret al privatizarilor (esecul vanzarii pachetului Petrom este o dovada in acest sens, la fel cum este si tolerarea arieratelor la companiile pe care se incapataneaza sa le pastreze in proprietatea publica).

Programele de tip „Prima casa“ nu au nimic de-a face cu ideologia de dreapta, ci mai degraba cu cea de stanga, si conduc la aprecierea unor active care sunt principalele responsabile pentru intrarea Romaniei in criza. Un alt program total incoerent este programul „Rabla“.

Piata auto s-a prabusit in Romania in plina criza tocmai din cauza programului „Rabla“. Cum se face insa ca in SUA sau Germania introducerea acestui tip de program a adus, in pofida crizei, cresteri ale vanzarilor auto? Explicatia nu tine de aspecte particulare ale programului, ci de program in sine.

Acest tip de initiativa nu este de natura sa produca o cerere noua, ci doar devanseaza cererea viitoare, devansare subventionata de la buget.

Cei care achizitioneaza masini printr-un astfel de program nu apar din neant, ci sunt cei care oricum si-ar fi cumparat o masina peste un an sau doi (in Romania, dat fiind nivelul mai redus al veniturilor, poate ca perioada este mai mare). O masina vanduta acum prin programul „Rabla“ inseamna o masina mai putin vanduta peste un an sau doi. Acesta este motivul pentru care, chiar si pe timp de criza, programul functioneaza in respectivele tari, dar nu in Romania.

Ca si in cazul politicilor fiscale, guvernul roman a adoptat o politica pro-ciclica: a preferat sa incurajeze cererea de masini noi in boom economic, pentru ca in perioada de criza sa ramana si fara cererea pe care ar fi avut-o in mod normal. Prabusirea pietei interne are la baza, pe langa accesul dificil la creditare, si faptul ca oamenii care si-ar fi luat masini in ani de criza au decis, incurajati de programul „Rabla“, sa si le achizitioneze anticipat in perioada 2004-2008.

Articol aparut in primul numar al revistei Fin.ro Magazin{jcomments on}